

Vadvirágcsokor Sztánáról és Zsobokról – Élő népi növényismeret két kalotaszegi faluban

Molnár Krisztina¹ – Molnár Zsolt² – Bódis Judit³

¹Pannon Egyetem, Georgikon Kar, Növénytudományi és Biotechnológiai Tanszék, PhD hallgató, Keszthely molnar.krisztina88@gmail.com

²MTA, Ökológiai Kutatóközpont, Ökológiai és Botanikai Intézet, Vácrátót molnar.zsolt@okologia.mta.hu

³Pannon Egyetem, Georgikon Kar, Növénytudományi és Biotechnológiai Tanszék, Keszthely sbj@georgikon.hu

Bunch of wild flowers from Sztána and Zsobok – living folk plant knowledge in two villages of Kalotaszeg: Traditional land use has been greatly changed during the last century all over the Carpathian Basin. Change occurred mostly because of the intensification of agriculture and different economic and social effects. Due to this change losing of folk knowledge related to nature can be detected in several cases. Risks of losing of knowledge have been realized all over the world, hence study of traditional ecological knowledge including folk plant knowledge are more and more widespread. During our work we collected and documented living knowledge of wild plants from 30 local people. We asked people about 10 wild plants including forest, grassland, frequent and rare species. Most of them were well-known, however two rare species – lady's slipper (*Cypripedium calceolus*) and Turk's cap (*Lilium martagon*) – were less known in the community. Due to its rarity, beauty and characteristic, intense fragrance advanced interest could be observed in case of mezereon (*Daphne cneorum*).

Összefoglaló: Az elmúlt évszázadban Kárpát-medence szerte, jelentősen megváltozott a hagyományos tájhasználat főként a mezőgazdaság intenzifikálódása, valamint különböző gazdasági és társadalmi hatások miatt. Ennek következtében a népi természetismeret több területén tudásvesztés következett be. A tudásvesztés veszélyét világszerte felismerték, így egyre elterjedtebb a hagyományos ökológiai tudás kutatása. Népi növényismereti kutatásaink során két kalotaszegi falu, Sztána és Zsobok környékén előforduló vadnövényekről gyűjtöttük a ma élő tudást 30 helyi lakostól. A kérdezett 10 növény között szerepeltek erdei, mezői, gyakori és ritka fajok is. Ösz-

szességében elmondható, hogy nagy részüket jól ismerik. Kivételt képez két igen ritka faj: a *Cypripedium calceolus* – boldogasszony papucs és a *Lilium martagon* – turbánliliom. Kiemelt figyelmet kap a *Daphne cneorum* – henye boroszlán, mely ritkasága, szépsége és jellegzetes, erős illata miatt lett híres. Általánosságban elmondható, hogy Sztána és Zsobok lakói kiválóan ismerik a növényeket, azok élőhelyeit, virágzási idejét, vagyis azokat a tulajdonságokat, melyeket saját tapasztalataik alapján tudtak meg róluk. Az elődöktől tanulható történetek, népdalok és felhasználási módok ma már kevésbé adódnak tovább. Reméljük, hogy ez a folyamat nem erősödik tovább, és a helyi növényismeret nem csak morzsáiban él majd tovább, mert nagyon fontosnak tartjuk, hogy ezt a következő generációk is megismerhessék.

Bevezető

A hagyományos tájhasználat a Kárpát-medencében az utóbbi évtizedekben jelentősen visszaszorult, megváltozott. Ennek fő okai a mezőgazdálkodás intenzifikálódása, valamint a gazdasági és társadalmi változások, amelyek következtében a biológiai és kulturális értéket egyaránt jelentő, sokféleség jellemezte kultúrtájuk átalakulóban vannak. Ezzel párhuzamosan a népi természetismeret számos területén (pl. növényismeret) tudásvesztés következett be (Bíró és mtsai, 2014). A sokféleség és a tudás elvesztésének veszélyét világosra felismerték, emiatt a hagyományos gazdálkodás és a hozzá szorosan kapcsolódó ún. hagyományos ökológiai tudás kutatása egyre elterjedtebb (Babai és mtsai, 2014).

A természeti környezettel kapcsolatos népi tudást vizsgáló tudományág az etnobiológia, ami az emberek, az élőlények és a környezet közötti dinamikus viszonyt, annak történetiségét és jelenkori jellegzetességeit vizsgálja (Posey – Overal, 1990). Ennek az igen tág tudományágnak az egyik részterülete az etnobotanika, mely a népi növényismeretet kutatja (a növények népi neveit, a népi biológiai osztályozást, a vad és termesztett növények felhasználását, a gyógyászati módokat) (Szabó – Péntek, 1976).

A hazai etnobotanikai kutatás hosszú múltra tekint vissza. Napjaink egyik fontos feladata a kutatások folytatása, újabb tájak vizsgálata és az eredmények felhasználása a botanika és a természetvédelem tudományában (Molnár és mtsai, 2009).

Munkánk egyik alapköve Péntek János és Szabó (T.) Attila könyve (1985), melyben az alábbi kérdésekre keresték a választ: „Hogyan változott és változik a növényvilág az ember kezemunkája nyomán? Mit pusztított el és mit teremtett az ember, miközben uralni szeretne volna a természetet, de közben kénytelen volt alkalmazkodni hozzá? Hogyan építette be saját világába (mitológiájába, tárgyi világába, táplálkozásába, művészetébe) a növényeket, /növényzetet/,

gyakorlati /egyéni/ tapasztalatai, majd szilárdabb /közösségi/ tudása révén? Miként teremtett jelölésükre neveket, hogy tudatában megköthesse őket?”

Kutatásunk célja az volt, hogy megismerjük a Sztána és Zsobok határában előforduló növényekkel kapcsolatos mai tudást, és összevessük a fent említett könyv adattárával.

Anyag és módszer

A kutatási terület Kalotaszeg két települése volt: Sztána és Zsobok. Összesen 30 emberrel készült interjú. A legnagyobb tudású emberekkel, hogy a lehető legtöbbet megtudjunk a kérdezett növényekről. A kérdezett emberek mindig is e két településen éltek, és szoros kapcsolatban álltak a tájjal és a benne előforduló növényekkel.

A területen előforduló 742 fajból (Molnár és mtsai, 2014) harmincnyet választottunk ki rétegzett random mintavétellel. Ebből a válogatásból kimaradt néhány olyan faj, amelyeknek a helyi ismeretét mindenképpen szeretnénk volna dokumentálni. E fajokról szól ez a tanulmány.

A kérdezett növények és hivatalos magyar nevük: *Viscum album* – fehér fagyöngy, *Cypripedium calceolus* – boldogasszony papucs, *Lilium martagon* – turbánliliom, *Caltha palustris* – mocsári gólyahír, *Colchicum autumnale* – őszi kikerics, *Adonis vernalis* – tavaszi hérics, *Eryngium planum* – kék iringó, *Primula veris* – tavaszi kankalin, *Daphne cneorum* – henye boroszlán, *Stipa pulcherrima* – csinos árvalányhaj.

Az interjúk előre összeállított kérdőívvel készültek. A főbb kérdéseink a következőkre vonatkoztak: a növény helyi neve, élőhelye, használata (általános és saját), a növényhez kapcsolódó népmesék, népdalok és esetleg az egyéb érdekességek.

Mivel nem minden növény volt fellelhető abban az időszakban, amikor az interjúk készültek, színes fotókat használtunk, a képek a növények legjellemzőbb tulajdonságait emelték ki.

Eredmények és megvitatásuk

Viscum album – fehér fagyöngy

A helyiek kecskerágónak és gyöngynek nevezték, de ismert a tudomány által használt fagyöngy kifejezés is. A kecskerágó név onnan eredhet, hogy régebben volt, aki a kecskéknak takarmányként adta. Erre egy adatközlő emlékezett: „régen ezt szedték a kecskéknak, jobban tejtelték tőle.” Fél élősködő életmódját többen is kiemelték: „a gyöngy megfojtja a fákat.”; „Elég gyakori, a fákön nő. Nem jó a fának.” Sokan tudták, hogy van sárga és fehér fagyöngy is: „ebből

is kétféle van. Sárga és fehé.” Gyógyhatását is többen említették, de a többség nem tudta pontosan megmondani, mire lehet használni: „ebből főznek teát, de nem tudom, mire jó.”; „Főznek belőle teát, valamire biztos jó.” Néhány idős asszony azt is elmondta, hogy melyik fáról lehet szedni: „ezt nemes almafáról kell szedni.” Megemlítették, hogy a románok kedvelt növénye, szerencsehozónak tartják.

Cypripedium calceolus – boldogasszony papucs

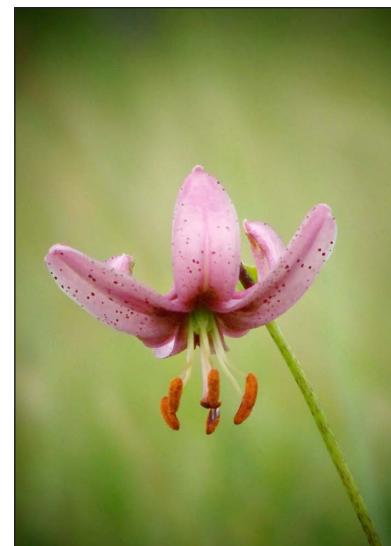
Ezt a különleges és ritka növényt, mely meszes talajú bükkösökben fordul elő (Szabó – Péntek 1985), leginkább a férfiak ismerték, mert ők „járnak gyakrabban az erdőre”. Sztánán és Zsobokon is kisasszonypapucsnek hívják: „ez a kisasszonypapucs! Tényleg olyan a formája, mint egy papucs.” Kihangsúlyozták ritkaságát és szépségét is: „ez egy ritka növény, nem sok helyen van, de előfordul. Olyan, mint egy kis papucs, nagyon szép.”; „Ebből nem sok van erre! Nagyon szép sárga virág, tényleg olyan, mint egy papucs.” Több adatközlő is tudja lelőhelyeit, de mint egy titkot, úgy emlegetik, mert tisztában vannak vele, hogy e „nagyon szép” virág nem túl gyakori. Bódis Borbála mesélte, hogy egyszer régen az akkori erdész egy hatalmas csokorral jelent meg Sztánán, de ő sem mondta el, hol szedte. Talán szerencse, hogy ma is titok, merre lehetett tömegesen megtalálni.

Lilium martagon – turbánliliom

A turbánliliomot, helyi nevén vadliliomot nagyon kevesen ismerik. A területen szórványosan fordul elő (Szabó és Péntek 1985), így nagy szerencse, ha valaki találkozik vele. Sztánán és Zsobokon is egy-egy adatközlő mondta, hogy látta az erdőben: „ilyet láttam az erdőbe. Ez ritkább, mint a kisasszonypapucs.” Nagyon szépnek tartják, ezért nem szedik le: „olyan szép, hogy nem merem leszedni, szebb az erdőbe, mint a vázába.”; „Nagyon-nagyon szép virág. Hasonlít a kerti liliomhoz, csak kisebb. De ennek nincs illata! Megszagoltam!”

Caltha palustris – mocsári gólyahír

A mocsári gólyahír gyakorisága ellenére nem volt túl ismert a megkérdezettek között. Ennek egyik oka talán az lehet, hogy nem mindenkinek volt nedves területen kaszálója, a másik pedig, hogy az utóbbi évtizedekben a patakok nem voltak rendszeresen kitakarítva, így a patakok partja sok helyen benádasodott. Aki ismerte, arannyalversengőnek hívta. Használatáról és a szokáskörben betöltött szerepéről nem tudtak már, de Péntek János és Szabó (I.) Attila (1985) a következőket gyűjtötték e növény kapcsán: Sárga virágját a juhokra dobják, hogy sok tejük legyen. / Juhtejméréskor koszorút csináltak belőle, és a juhok előtt hozták a lányok. / Régebben a nyájhoz tartozó

Vadliliom
(Babai Dániel felvételei)

Arannyalversengő
(Babai Dániel felvétele)

számár nyakába tették, és azt mondták: „*viszük a menyasszonyt!*” Napjainkban ezek a szokások már nem élnek.

Colchicum autumnale – őszi kikerics

A lila virágú őszi kikerics vagy őszi virág mindenki számára jól ismert. Elég gyakori mindkét település határában. A virág mai napig az ős kezdetét jelenti az itteniek számára: „ez az utolsó virág, ez jelzi az őszt.”; „Ez az őszi virágja.”; „Jön az ős, megjelent az őszi virág.”; „Ha ez kibújik, akkor biza itt az őszt!”; „Amikor ez virágzik, vége van a nyárnak.” Időjós növénynek is tartják: „ha sok nő ebből, bosszú őszt lesz”. Tavasszal megjelenő leveleit külön növénynek mondták, kígyóvirág, kígyóhagyma és paptöke néven emlegették. Csak egy ember kapcsolta össze az ősssel nyíló virágot a tavasszal termést hozó hajtással: „tavasszal van magia.” Volt, aki a gyöngyvirághoz hasonlította: „a lapja gyöngyvirágra hasonlít.” Megtudtam azt is, hogy tavaszi leveles formában gyűjtik: „a cigányok szedik a hagymáját.” Sokan nem tudták, hogy mérgező növény: „a teheneknek nem lett bajuk.”; „Lehet, lovak megeszik.” Csak két adatközlő mondta az ellenkezőjét, azaz ismerte az őszi kikerics mérgező voltát: „egyfajta növény. A jószág beteg lesz tőle. Csak zöld, fűbe nem lehet felismerni.”; „Ez mérgező.” Felhasználása kapcsán két adatközlő is említette, hogy lyukas fogba tették régen: „a lukas fogba ilyet tettünk, akkor nem volt még fogorvos.”; „Ennek a

magiát lukas fogba tették. Elmulasztotta a fájást.” Ennek oka, hogy érett magja kolhicint tartalmaz, mely sejtosztódásgátló, erős mérég. Páran tudták, hogy létezik tavaszi kikerics is: „ebből kétféle van. Tavaszzi és őszi.”; „Ilyen van tavasziba is, de itt nálunk nem láttam.”

Adonis vernalis – tavaszi hérics

A helyiek tyúkvirággént ismerik. Nevét onnan kapta, hogy több hiedelem is kapcsolódik hozzá, melyek ma is élnek: „ha meglátja a tyúk, nem tojik.”; „Ha meglátja a tyúk, nem fog kotolni.”

Napos, meszes talajú domboldalakon gyakori, néhol tömeges: „oldalakon él, sok van az oldalakon.”; „Az oldalon sok van. Olyan szép sárga tavaszon ott az állomás fele.” Az egyik legkorábbi tavaszi, sárga virág: „ez a búsvét virága.”; „Akkor van a nyílása, amikor bújnak a csirkék.” A jó megfigyelők azt is tudták, hogy virágja este összecukodik: „este összehúzódik.” A kollektív ideje alatt sokan szedték, mert az állam gyűjtötte a gyógyszeripar számára: „szedtük, szárítottuk, úgy adtuk be. Elhitte a kollektív. A gyógyszeripar használta, azt hiszem, színgyógyszert csináltak belőle.”; „A kollektív alatt sokan szedték.”; „A kollektívnek szedtük, valami gyógyszert csináltak belőle.”

Tyúkvirág (Babai Dániel felvétele)

Eryngium planum – kék iringó

A kék iringót, helyi nevén kéktövist vagy számártövist főleg a nők ismerték. Gyógyhatása miatt a mai napig alapfelszerelése a házi patikáknak. Teát készítenek belőle, mely köptető hatású, köhögés, számarköhögés kezelésére használják: „a teája nagyon jó gripára (influenzára).”; „Szoktam én is teát főzni belőle. Jó köhögés ellen.”; „Ez nagyon jó a számarköhögésre.” Szúrós növény, erre többen panaszkodtak: „nagyon szúr”; „Úgy szúr, mint az ördög!”. Elmondások alapján a szamarak kimondottan szeretik: „a számár nagyon szereti.”; „Volt egy számár, amivel jártunk a tejért. Az mindig megállt ezeket a szúrós nyavalyákat megenni. Alig lebetett tovább menni vele.”; „A többi állatnak nem kell, csak a számár eszi meg.” Egyik adatközlő kétféle számártövist különböztet meg, a mezei iringót és a kék iringót is (Szabó – Péntek, 1985) számártövistnek nevezi: „ebből kétfajta van. Nagyon hasonlítanak. Az egyik kékes, a másik zöldes. Na, a kékes jó teának.”

Primula veris – tavaszi kankalin

A tavaszi kankalint a helyiek szentgyörgyinek vagy szentgyörgyvirágnak nevezik. Gyakori virág, a tavaszt hirdeti: „majdnem a legelső virág”; „Mindenütt előfordul.”; „Ünnepelték a románok, hogy jön a tavasz.” Április 24-e környékén

nyílik, Szent György napkor, innen kapta a nevét is. Ez a nap jelentős volt a falusiak életében, mert ekkor hajtották ki az állatokat a lege-lőre, innentől kezdve már nem voltak olyan hidegek az éjszakák, és kint lehetett aludni a szabadban: „ohankor már kint lehet aludni. Szent György napig nem jó lefeküdni a földre.”; „Április 24-25-én nyílik, Szent György napkor.”; „Nem szabad kint aludni, míg ki nem nő.”; „Virágzásakor hajtják ki az állatokat a legelőre.”; „Amikor nyílik, onnantól kezdve lehet

Szentgyörgyvirág
(Babai Dániel felvétele)

keint aludni a legelőn az állatokkal.”; „Ekkor tartják a jubmérést.”. Ez a faj jelezte a kaszálók tilalomba fogását is: „*innettől a jubok nem járhatnak már a kaszálón, ha nyílik.*” Csak egy asszony mesélt gyógynövényként való felhasználásáról: régen teának szedte a virágját sárgaság ellen. A gyerekek előszeretettel szedik csokorba.

Daphne cneorum – henyé boroszlán

A henyé boroszlán az egyik legérdekesebb, legkülönlegesebb növény ezen a vidéken. Több néven is ismert a két faluban: részegvirág, riszegvirág, veresvirág vagy pirosvirág. A helyiek tudják róla, hogy védett és ritka, sokan azt tartják, hogy máshol nem is fordul elő: „*ez a részegvirág! Ez csak itt nálunk van a Részeg-tetőn.*”; „*Ez zsoboki virág, itt van a mi határunkon, másbol nem.*”; „*Ez védett, me nagyon ritka, csak nálunk van, erre felé.*” Csak egy asszony mondta, hogy olvasott róla, és tudja, hogy nem csak itt fordul elő az országban: „*még két helyen fordul elő.*” Védettséget azzal magyarázzák, hogy nagyon sokan szedték, és szedik mai napig. Sokan megpróbálták betelepíteni a virágoskertjükbe, ami nem sikerült: „*a cigányok ma is szedik, adják el.*”; „*Régen megpróbáltam hozni belőle a virágoskertbe, de nem maradt meg.*”; „*Az nem szereti mindenbol, csak a Részeg-tetőn. Nálunk*

Részegvirág, riszegvirág, veresvirág vagy pirosvirág (Babai Dániel felvétele)

a kertbe nem maradt meg.”; „*Nem terem meg ottbon.*” Sajnos a Részeg-tetőn található állomány eléggé megritkult az utóbbi időben, ezt többen is kihangsúlyozták: „*régen sok-sok volt, ma tiltott virág.*”; „*Régen a Részeg-tetőn nagyon sok volt. Olyan volt, mint egy piros szőnyeg. Ma már nincs annyi.*”; „*Ma már kevesebb van, ritkul.*” Mivel mindenki jól ismeri, nagyon pontos leírást tudtak adni jellegzetes tulajdonságairól. Magáról a növényről: „*olyan cérna szára van.*”; „*Nagyon erős szára van, alig lehet elszakítani.*”; „*Kicsit fut, nem egyenes. Nebéz szedni, s erős a szára.*”; „*A farkasvirág rokona!*” (*Daphne mezereum*). Élőhelyéről: „*tisztásokon, sziklás részen szereti.*”; „*Nem mindenbol szereti, erdőbe még nem láttam.*” Virágjáról: „*jó szagú, mint a kölni.*”; „*Olyan virágja van, mint az orgonának, csak ennek erősebb az illata.*”; „*Nagyon jó illata van.*”; „*Megfájdul a fejed az illatától.*”; „*Olyan erős szaga van, hogy nem lehet a szobában tartani, ha szedsz belőle csokrot.*”; „*Örökre elalszol tőle, olyan erős az illata.*”; „*Nagyon bolondító szaga van, berúgnak tőle.*”; „*Több árnyalatban is van.*”; „*Van belőle fehér is.*”; „*Abogy elnyílik, fehéredik.*” És virágzásáról: „*gyöngyvirág előtt nyílik.*” Május elsejére nyílik ki: „*ez pont május egyre ki van nyílv.*” Hagyománnyá vált, hogy ekkor a környékbéli fiatalok a Részeg-tetőn majálist tartanak: „*május elsején kimegyünk a Részegre. Régen nagyon sokan jártak, most már egyre kevesebben.*”

A részegvirágról több történet több változatban is ismert a falvakban. Az egyik ilyen történetben egy legény sétált haza a Részeg-tetőn át pont, amikor virágzott a részegvirág. Az erős illattól teljesen megrészegült és elaludt. Ez a történet magyarázza a növény nevét.

A másik, inkább Zsobokon mesélt történet szerint a törökök idejében (mások szerint tatárok) egy fosztogató török hordát törbe csaltak a helyi asszonyok. A katonákat jóllakatták, leitatták, és amikor már elég részekek voltak, a férfiak rajtuk ütöttek, és kiontották vérüket. A kifolyt vér helyén virít ma a veresvirág. Érdekes, hogy ebben a történetben is előkerül a részegség, de Zsobokon inkább használják a pirosvirág vagy veresvirág nevet.

A növényt leginkább a konfirmálásra készült koszorúk és a templom díszítésére használták: „*régen, amikor én konfirmáltam, ebből is csináltak a templomba koszorút. Ebből meg szászból.*” (*Vinca minor*); „*A templomba régen volt búzako-szorú. Az mindenbol szokás volt, de nálunk még részegvirágból is csináltak.*”; „*A konfirmandusok mentek, s szedtek előtte nap részegvirágot. Volt egy néni a faluba, ő csinálta a koszorút.*”; „*Részegvirággal díszítettük a templomot konfirmálásra.*” Egy asszony említette egy másik felhasználási módját is, ő a molyok ellen rakta a szekrénybe.

Stipa pulcherrima – csinos árvalányhaj

Az árvalányhaját a helyiek is árvalányhajként ismerik. Egy román asszony, aki tökéletesen tud magyarul, elmondta, hogy ennek a növénynek román

neve nincs. Élőhelyét jól ismerték, mivel a környező napsütötte, szikár domboldalakon gyakran előfordul: „*sovány hebyt nő.*”; „*Ott van, ahol a veresvirág.*”; „*A hegyen szereti, köves helyen.*”; „*Sovány, szegényes helyen, oldalon nő.*”; „*Ahol fehé, meszes, ott van.*” Sokan mesélték, hogy gyermekkorukban gyakran szedték június

Bokrétás kalap

környékén, mert akkor a bugája még nem teljesen bomlik szét: „*jártunk ki a dombra szedni.*”; „*Akkor kell szedni, amikor még nincs kibomolva*”; „*Gyakran szedtük. Úgy ki kell bontani a levele közül.*”

Az árvalányhajnak a mai napig nagy szerepe van a helyi népviseletben, a legények bokrétás kalapját díszítik vele: „*a legények zöld kalapjára teszik.*”; „*Fontos dász.*”; „*A legények kalapjára tűzik ma is.*”

Egy népdal is előkerült az árvalányhaj kapcsán, melynek több változata is ismert:

1. változat

Árvalányhaj lengedez a hegytetőn,
 Árva vagyok, elhagyott a szeretőm,
 /: Ha elhagyott, hagyjon is el örökre,
 Mert nem lehet minden lánynak hat ökre:./

Nem szeretem az uramat, nem bíz én,
 Ha kimegyek, ha bémegeyek, sírok én,
 /: Sírok, sírok, siratom a lányságom,
 Siratom a lánykori boldogságom:./

Hideg se volt, mégis befagyott a tó,
 Ihatnék a babám lova, a fakó,
 /: Gyertek lányok, törjétek fel a jeget,
 Hadd igyon a babám lova eleget:./

2. változat

Árvalányhaj lengedez a hegytetőn,
 Árva vagyok, elhagyott a szeretőm,

Ha elhagyott, hagyjon is el örökre,
 Nem is lehet minden lánynak hat ökre.

Ha meghalok széles úton vigyetek,
 A babám kapujába letegyetek,
 Nyissátok fel gyászkoporsóm fedelét,
 Hogy a babám hullassa rám a könnyét.

Ha meghalok, meghagyom a babámnak,
 Ne sirasson hétköznap, csak vasárnap,
 Akkor is csak jobb szemével sirasson,
 Bal szemével babájának kacsintson.
 Ha meghalok, tudom, hogy eltemetnek,
 A sötétség fenekére letesznek,
 A fejfámra csak az legyen ráírva,
 Én is voltam hű szerető valaha.

Összefoglaló

Az elmúlt évszázadban Kárpát-medence szerte, jelentősen megváltozott a hagyományos tájhasználat főként a mezőgazdaság intenzifikálódása, valamint különböző gazdasági és társadalmi hatások miatt. Ennek következtében a népi természetismeret több területén tudásvesztés következett be. A tudásvesztés veszélyét világszerte felismerték, így egyre elterjedtebb a hagyományos ökológiai tudás kutatása, ezen belül a népi növényismereté is.

Kutatásaink során két kalotaszegi falu, Sztána és Zsobok környékén előforduló vadnövényekről gyűjtöttük a ma élő tudást 30 helyi lakostól. A kért 10 növény között szerepeltek erdei, mezei, gyakori és ritka fajok is. Összességében elmondható, hogy nagy részüket jól ismerik. Kivételt képez két igen ritka faj: a *Cypripedium calceolus* – boldogasszony papucsa és a *Lilium martagon* – turbánliliom. Kiemelt figyelmet kap a *Daphne cneorum* – henyé boroszlán, mely ritkasága, szépsége és jellegzetes, erős illata miatt lett híres. Általánosságban elmondható, hogy Sztána és Zsobok lakói kiválóan ismerik a növényeket, azok élőhelyeit, virágzási idejét, vagyis azokat a tulajdonságokat, melyeket saját tapasztalataik alapján tudtak meg róluk. Az elődöktől tanulható történetek, népdalok és felhasználási módok ma már kevésbé adódnak tovább. Reméljük, hogy ez a folyamat nem erősödik, és a helyi növényismeret nem csak morzsáiban él majd tovább, mert nagyon fontosnak tartjuk, hogy ezt a következő generációk is megismerhessék.

Köszönetnyilvánítás

Végül köszönjük minden kedves sztánai és zsoboki adatközlőnek a ránk szánt időt és türelmet. Sztána: Ágoston Cs. Árpád 1951, Ágoston István 1933, Ágoston P. István 1936, Ágoston P. Katalin 1939, Bálint András 1933, Berecz Erzsébet 1930, Berecz Magdolna 1967, Blényesi Éva Katalin 1968, Bódis Borbála 1936, Bódis István 1960, Dániel Katalin 1935, Lőrincz Erzsébet 1949, Török Csilla 1972, Török Erzsika 1926, Vincze Attila 1944. Zsobok: Gál B. Erzsébet 1935, Gál B. Gyula 1926, Kis István 1919, Kis Katalin 1927, Kispál Erzsébet 1943, Kispál Ferenc 1940, Korpos József 1924, Ruzsa Jenő 1944, Ruzsa Márton 1948, Szalai Béláné 1928, Szalai Erzsébet 1944, Szalai Ilona 1943, Szalai Katalin 1946, Szalai Magdolna 1948, Tárkányi G. Katalin 1950.

Irodalom

- Babai D. – Molnár Á. – Molnár Zs. (2014): „Ahogy gondozza, úgy veszi hasznát” Hagyományos ökológiai tudás és gazdálkodás Gyimesben. MTA BTK Néprajztudományi Intézet és MTA Ökológiai Kutatóközpont Botanikai és Ökológiai Intézet, Bp. – Vácrátót
- Biró É., Babai D., Bódis J., Molnár Zs. (2014): Lack of knowledge or loss of knowledge? Traditional ecological knowledge of population dynamics of threatened plant species in East-Central Europe, *Journal for Nature Conservation*, 22: (4) 318–325. l.
- Molnár Cs., Bódis J., Biró M., Juhász M., Molnár Zs. (2014): Sztána és Zsobok (Kalotaszeg) aktuális növényzete, *Kanitzia* 21: 77–126. l.
- Molnár Cs., Bódis J., Óvári M., Raksányi Zs., Biró É., Gerner G., Nagy T., Molnár K., Molnár Zs. (2014): Sztána és Zsobok (Kalotaszeg) flórája. *Kitaibelia* 19 (1): 114–132. l.
- Molnár Zs. – Bartha S. – Babai D. (2009): A népi növényzetismeret (etnobotanika) és az etnoökológiai, ökológiai, antropológiai megközelítés szerepe napjaink vegetáció- és táj kutatásában. *Botanikai Közlemények* 96: 95–116. l.
- Péntek J. – Szabó (I.) A. (1985): Ember és növényvilág. Kalotaszeg növényzete és népi növényismerete. *Kriterion Könyvkiadó, Bukarest*
- Posey, D. A., Overal, W. L. (szerk.) (1990): *Ethnobiology: Implications and Applications. Proceedings of the First International Congress of Ethnobiology. Museu Paraense Emílio Goeldi, Belém.*
- Szabó (I.) A. – Péntek J. (1976): *Ezerjófű. Etnobotanikai útmutató. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó*